

Kateřina Kolářová, *Román Jane Austenové Pride and Prejudice ve třech českých překladech*

Posudek diplomové práce

PhDr. Zdeněk Beran (oponent)

Diplomová práce Kateřiny Kolářové je pokusem o odborné, translátologické zhodnocení tří dosavadních českých verzí jednoho z významných děl anglické literatury raného 19. století, románu Jane Austenové *Pride and Prejudice*, v českých překladech i dalších pramenech vesměs uváděném jako *Pýcha a předsudek*. Práce se dělí na několik částí, nejprve je stručně nastíněna geneze románu, poté je zařazena kapitola obšírně se věnující recepci díla v anglosaském světě a u nás, následuje tematicko-stylistický rozbor díla a nakonec stěžejní část práce, vlastní kontrastivní analýza překladů F. Nosky z r. 1946, B. Šimkové z r. 1949 a E. Kondrysové z r. 1967. Metodologické rozvržení práce považuji za správné, proto se budu vyjadřovat pouze k dílčím nedostatkům v jednotlivých částech.

Pasáže věnované genezi a recepci díla J. Austenové dobře mapují nejednoduchou historii dnes tak oblíbených románů, od naprostého podcenění v průběhu 19. století až po vynesení do pozic klíčových textů své doby některými kritickými proudy druhé poloviny 20. století. V tomto světle je nesmírně zajímavý poznatek o malém kritickém zájmu o Austenovou u nás, vysvětlující (snad) i poměrně pozdní zájem překladatelský a nakladatelský. Nechci zkoumat přesnost diplomantčiných rešerš; vím, že jejich pořizování je nevděčná mravenčí práce, při níž se snadno leccos přehlédne. Nicméně domnívám se, že by bylo užitečné pracovat s větším množstvím pramenů dokumentujících hlavně anglosaskou recepci. Diplomátka se tu víceméně omezuje na Southamovo *Critical Heritage*, aspoň pokud jde o starší období, a tak jí uniká např. to, že Charlotte Bronteová kritizovala Austenovou nejen za nedostatek poezie, ale především za neschopnost či neochotu vdechnout svým hrdinkám bohatší citový život (*The passions are perfectly unknown to her; she rejects even a speaking acquaintance with that stormy sisterhood; even to the feelings she vouchsafes no more than an occasional graceful but distant recognition*). Je to důležité: tím se totiž Austenová vymezuje na jedné straně k tradici sentimentálního románu, na druhé straně pak vůči následné generaci ženských autorek, k níž patřily i sestry Bronteovy. Historie anglosaské recepce pak u Kolářové končí počátkem 90. let, jako by v posledním desetiletí nevznikly žádné významné austenovské studie. Je možné se aspoň ve stručnosti vyjádřit k současnému stavu bádání? V části věnované české recepci by poté bylo namísto opravit komentář na str. 24: brněnský anglista prof. F. Chudoba zemřel r. 1941, a proto pasáž o době vzniku překladu B. Šimkové v informativním textu na předsádce (?), třebaže podepsaná jeho jménem, je nepochybně dílem redakce.

Kapitola zabývající se tematicko-stylistickým rozbohem románu se snaží určit základní stylistické vlastnosti textu, tak jak vyplývají z pojetí postav, vyprávěcí strategie a rozvíjení děje. Domnívám se, že by komentáři už zde prospěl větší zřetel k problematice překladu výrazových prostředků souvisících s ironií, dialogickou výstavbou a epistolárním stylem. Zpřesnilo by to některá hodnocení a provázalo by to logičtěji kapitulu čtvrtou a pátou. Co mám na mysli: např. slavná předlouhá věta ze 3. kapitoly, charakterizující Darcyho, je pro diplomanku příkladem různé míry větné koheze, již jsou překladatelé schopni, často za cenu obětí (viz 5.6); zároveň ovšem je třeba dodat, že toto komplikované souvětí vhodně ilustruje pozici vypravěče, která

vůbec není vševědoucí, ale naopak pracuje s promluvami postav zakomponovaných do rámcově objektivní výpovědi, a touto relativizací dosahuje ironického účinku. Je to další způsob charakterizace: postava není charakterizována ani autorským vypravěčem, ani vlastní promluvou, ale promluvami ostatních postav, které (totiž ty promluvy) jsou prezentovány jako „všeobecně přijaté pravdy“, a tudíž jsou značně nespolehlivé. Tím se také vysvětluje vyšší míra expresivity u Kondrysové: překladatelka chtěla výrazněji odlišit dva typy promluv a posílit tak subjektivní charakter výpovědi. A ještě jeden obdobný případ: když diplomantka mluví o významu epistolárního stylu, proč analyzovaný text Collinsova dopisu posléze nezhodnotí také z hlediska překladu? A proč se věnuje jen jednomu dopisu a naprosto opomíjí důležitý list Darcyho v 35. kapitole, když se srovnání epistolárního stylu používaného těmito antagonisty přímo nabízí?

Rovněž tak je na škodu, že diplomantka detailněji nerozebrala úvodní větu románu, přestože si je vědoma jejího významu. Ona věta je opravdu klíčem k tomu, jak dílo číst, a proto je vystavěna poměrně složitě, třebaže se to na první pohled nezdá. Základní napětí v ní vzniká tím, že vypravěč prezentuje banalitu obsaženou v druhé části souvětí jako „a truth universally acknowledged“ a spojuje tak rafinovanou rétorickou strategií několik diskursů. Především rezignuje na pozici nezávislého vševědouceho vypravěče, když za objektivní skutečnost vydává nikoli faktum, ale pragmatický názor. Rovinu vypravěče tak narušuje rovina postav. Úvodní výraz „a truth universally acknowledged“ však navíc ironicky odkazuje k výrazu „universal truth“, což je aristotelský pojem, který se s rozvojem moderní filozofie stal v 18. století velmi aktuálním. Vypravěč tedy vnáší do textu mimorománový filozofický diskurs a konfrontuje jej se situací v románu parodicky tím, že popírá nezávislost pojmu „universal truth“ na lidské mysli – vytvořením pojmu „a truth universally acknowledged“. Realita románu je tak realitou názorů a výkladů. Když pak srovnáme strukturu úvodní věty s překladem Evy Kondrysové („Všeobecně panuje skálopevné přesvědčení...“), vidíme, že její řešení ochuzuje první (a jak řečeno klíčovou) větu o jednu významovou rovinu; že tedy v jejím textu od samého začátku převažuje zřetel formální (barvitost výrazu) nad zřetelem obsahovým (významovým).

S předchozími připomínkami souvisí otázka výběru analyzovaného materiálu. Nevím, nakolik mohou být reprezentativní závěry učiněné na základě zkoumání jedné jednolité pasáže ze závěrečné části románu (příklady z dalších tří krátkých výňatků jsou brány víceméně namátkově). Domnívám se, že průkaznější by bylo zvolit několik rozsahově srovnatelných pasáží z různých míst knihy, případně některý jev sledovat průběžně v celém textu (s pomocí skeneru by to nemuselo být tak namáhavé jako v dřevních dobách našeho studia). Takto lze jen stěží odhadovat, do jaké míry jsou prvky obsažené v analyzovaném výňatku užívány v celém románu a jaká je tedy jejich statistická hodnota.

Drobnou výhradu mám k jazykové úrovni práce. Přestože diplomantka poměrně dobře zachází s translatologickou i lingvistickou terminologií, ve snaze psát živě se nedokáže vyhnout některým jazykovým nešvarům, které její text zbytečně hyzdí. Přitom by stačilo si text ještě jednou přečíst, zvážit použití některých výrazů a ověřit pravopis některých slov. Mám zde na mysli takové případy jako zatvrzelé psaní slova *tématický* s čárkou, několikeré použití málo vhodného výrazu *klišovitý*, neznalost významu slova *přehršle* (viz SSJČ), kontaminované vazby jako *nevyvarovala se překladatelskému nešvaru* či *v tom nepočítaje*, tvar *stěžuje* ve významu *ztěžuje*, *než-li*, anglicismus *novelistka*, chybný komparativ *méně expresivnější*, aj. Práce hodnotící jazyk překladu by sama měla vynikat jazykovou čistotou.

Závěr: Jak vyplývá z předcházejících odstavců, předložená práce je vzhledem ke svým nedostatkům spíše průměrná. Jedná se ovšem zároveň o nedostatky většinou dílčí, nediskvalifikující práci jako celek. Oproti tomu vidím v diplomové práci K. Kolářové i přínosné rysy, zejména ve srovnání s obdobnou prací Jany Chmelové, která vznikla více než před deseti lety při katedře anglistiky a amerikanistiky. Za nesporný přínos považuji určení povahy všech tří překladů a závěr, že ani jeden z nich dnes již zcela neodpovídá požadavkům na moderní tlumočení literárního díla (ovšem z rozdílných důvodů). Excerpovaný materiál je dobře utříděný, zpracovaný a většinou i komentovaný, třebaže některé soudy by podle mého názoru bylo třeba ještě zpřesnit (opomenuty jsou např. některé významové chyby překladů, s. 51 nebo 64, sporné je rigorózní hodnocení koncovek na –li, s. 69).

Z uvedených důvodů doporučuji diplomovou práci Kateřiny Kolářové k obhajobě a předběžně navrhuji hodnotit ji známkou **velmi dobrá**, a to v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze 15. ledna 2007

PhDr. Zdeněk Beran